

PSIXOLOGIK XIZMATDA AMALIY PSIXOLOGNING O'RNI

Yevmutboyeva Dilnoza Oybek qizi

Qoraqalpoq davlat universiteti Amaliy psixologiya yo'nalishi 3-kurs talabasi

Alliyarov Dilshodbek Maratovich

Qoraqalpoq davlat universiteti

Amaliy psixologiya yo'nalishi 3-kurs talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada har qanday muayyan vaziyatda, psixolog hal qiladigan muammoga va u ishlayotgan muassasaning o'ziga xos xususiyatlariga qarab, har bir ish turi asosiy bo'lishi mumkinligi yoritib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *maslahat, psixolog, mijoz, litsey, ota-ona, o'qituvchi, amaliyotchi.*

Psixologik xizmat faoliyati yosh va pedagogik psixologiya, psixokorreksiya, psixologik maslahat sohasida umumiy psixologik va maxsus psixologik bilimlar olgan mutaxassislar tomonidan amalga oshiriladi. Psixologik xizmatga jalb qilingan pedagoglar bu mutaxassislikni olish uchun maxsus qayta tayyorgarlikdan o'tishlari lozim. Maslahat berish psixologik xizmatning asosiy yo'nalishlaridan biridir. Lekin psixologik maslahat o'zi nimaligi haqida yagona tushuncha yo'q. Kollejlardagi yoki akademik litseylardagi psixolog ishi bir-biridan tubdan farq qiladi. Psixolog aniq o'quv muassasidagi o'qituvchilar va o'quvchilar orasidagi munosabatning ijobiy va salbiy tomonlari rivojlanadigan ijtimoiy muhitning ichida bo'ladi. U har bir o'quvchi yoki o'qituvchining o'zinigina emas, shaxslararo munosabatning murakkab sistemasini ham ko'radi, boshqa ish turlari bilan birgalikda vaziyatni hal qiladi.[1.52]

Maslahat berish ishlari amaliyotchi psixologning asosiy faoliyat turlaridan biridir. Maslahat berish ishlari o'qituvchilar, o'quvchilar, ota-onalar uchun olib boriladi. Maslahat berish ishlari individual va guruh bo'lishi mumkin. Amaliyotchi psixologlar ish tajribasini umumlashtirish shuni ko'rsatadiki, o'qituvchilar ko'pincha psixologga quyidagi muammolar bo'yicha murojaat qiladilar: turli fanlar bo'yicha o'quvchilarning o'zlashtirishdagi qiyinchiliklari, bolalarning o'qiy olmasligi va istamasligi, guruhdagi nizoli vaziyatlar, shaxsiy pedagogik ta'sirning natija bermasligi, har xil yoshdagi bolalarning tengdoshlari oila muloqati va bolalar jamoasining shakllanishi, kasbiy malakalarini oshirish yo'llari, o'quvchilarning qobiliyatlari, layoqatlari, qiziqishlarini aniqlash va rivojlantirish yo'llari, o'quvchilar bilan kasbga yo'naltirish ishlarini olib borish. Bolalar psixologiyasi sohasida psixologik maslahatlar berish 60 yildan ko'proq vaqt ichida chet elda rivojlanib bormoqda. Bunga A. Binening ishlari asos bo'lib xizmat qiladi. Uning faoliyati sog'lom, pedagogik qarovsiz bolalarni taraqqiyotda normadan og'ishgan bolalardan ajratish maqsadida aqliy taraqqiyotni o'lchash metodlarini ishlab chiqishga bag'ishlangan edi.

Amaliyotchi psixologga o'quvchilar ham kattalar va tengdoshlari bilan o'zaro munosabatni yaxshilash masalalari, o'z-o'zini tarbiyalash, kasbiy va shaxsiy o'z o'zini bilish, aqliy mehnat va xulq-atvor madaniyati va boshqa muammolar bo'yicha murojaat qiladilar. Psixolog o'quvchilar bilan bevosita aloqada ularda vujudga kelgan muammolarni hal qiladilar. Bu to'g'ridan-to'g'ri maslahat berish deb ataladi. Ba'zan o'quvchilarga va ota-onalarga

o`qituvchilarning u yoki bu muammolari bo`yicha maslahat beradi, bu bavoita maslahat berishdir, bunda ma`lum qoidalarga amal qilishga to`g`ri keladi. Maslahat berish markazida har doim psixolog va maslahat berilayotgan shaxsning o`zaro ta`sir jarayoni, ular orasida ishonchli o`zaro munosabatni o`rnatish yotadi.[2.69]

Psixolog maktabda, litsey, universitetda yoki tashkilotda faoliyat yuritmasin shaxs bilan ish olib boradi. Ishlash jarayonida ularga maslahat yoki yo`llanma beradi. Maslahatni mijozga berishdan avval uni yaxshilab eshitadi va suhbat olib boradi. Mijoz psixolog oldida muammo bilan keladi, psixolog uni har tomonlama o`rganishi lozim. Shunda kutilgan natijaga erishishi mumkin. Psixolog maslahatni asosan hayotiy misollar bilan shaxslarga bog`lab, obrazlar orqali mijozlar ongiga singdirishi va uning tanlash huquqi erkinligini eslatib o`ziga qo`yib berilsa, kutilgan natijaga erishish mumkin. Individual psixologik maslahat berish psixolog amaliy faoliyatining eng ma`suliyatli turlaridan biridir. Maslahatchining fikri, psixik taraqqiyoti bo`yicha har bir bahosi bolaning keyingi taraqqiyotiga, o`qituvchilarning, ota-onalarning bolaga nisbatan munosabatiga katta ta`sir ko`rsatishi mumkin. Shuning uchun individual psixologik maslahat berish bola taraqqiyotini boshidan diqqat bilan tahlil qilishni, har xil manbaalardan olingan ma`lumotlarga asoslanadi.[1.85]

Hozirgi vaqtda maslahat berish amaliyoti bola tarbiyasi va psixik taraqqiyotini murakkablashtiradigan qator noto`g`ri fikrlarning kuchayganligi bilan duch kelmoqda. Ular orasida qator ijtimoiy-iqtisodiy omillarning qarama-qarshi ta`sir ko`rsatishi sezilarli o`rin egallaydi. Masalan, ota-onalarning, ayniqsa, onalarning ishlab chiqarishda bandligi sezilarli o`zgarishlarni vujudga keltirmoqda. Bundan tashqari, ko`pchilik bolalarning bolalar muassasalarida tarbiyalanishi ota-onalar psixologiyasida ma`lum ma`noda o`z izini qoldiradi. Ota-onalar o`zlarining funksiyalarini bog`chalarga, keyinchalik maktablarga ag`darib qo`ymoqdalar. Otaonalarning ajralishi bola psixikasiga katta ta`sir ko`rsatadi.[3.31]

Maslahatni mijozga berishdan avval uni yaxshilab eshitadi va suhbat olib boradi. Mijoz psixolog oldida muammo bilan keladi, psixolog uni har tomonlama o`rganishi lozim. Shunda kutilgan natijaga erishishi mumkin. Psixolog maslahatni asosan hayotiy misollar bilan shaxslarga bog`lab, obrazlar orqali mijozlar ongiga singdirishi va uning tanlash huquqi erkinligini eslatib o`ziga qo`yib berilsa, kutilgan natijaga erishish mumkin. Individual psixologik maslahat berish psixolog amaliy faoliyatining eng ma`suliyatli turlaridan biridir. Maslahatchining fikri, psixik taraqqiyoti bo`yicha har bir bahosi bolaning keyingi taraqqiyotiga, o`qituvchilarning, ota-onalarning bolaga nisbatan munosabatiga katta ta`sir ko`rsatishi mumkin. Shuning uchun individual psixologik maslahat berish bola taraqqiyotini boshidan diqqat bilan tahlil qilishni, har xil manbaalardan olingan ma`lumotlarga asoslanadi. Ma`lumot manbaasi sifatida otaonalar bilan suhbat, o`qituvchilar bilan, bolaning o`zi bilan suhbat, bolani uyda, maktabda va boshqa hollarda kuzatish, psixologik tajriba orqali kuzatuv, ota-onalar bilan tanishish, tibbiy hujjatlar bilan tanishish va boshqalardan foydalanish mumkin.[3.28]

Maslahat berish markazida har doim psixolog va maslahat berilayotgan shaxsning o`zaro ta`sir jarayoni, ular orasida ishonchli o`zaro munosabatni o`rnatish yotadi. Bunda psixolog – maslahat beruvchi; o`qituvchi, ota-ona – maslahat beriluvchi; o`quvchi – mijoz roliga bo`ladi. Psixolog maslahatni asosan hayotiy misollar bilan, shaxslarga bog`lab, obrazlar orqali mijozlar

ongiga singdirishi va uning tanlash huquqi erkinligini eslatib o'ziga qo'yib berilsa, kutilgan natijaga erishish mumkin.[4.58]

XULOSA

Amaliyotchi psixologlar ish tajribasini umumlashtirish shuni ko'rsatadiki, o'qituvchilar ko'pincha psixologga quyidagi muammolar bo'yicha murojaat qiladilar: turli fanlar bo'yicha o'quvchilarning o'zlashtirishdagi qiyinchiliklari, bolalarning o'qiy olmasligi va istamasligi, guruhdagi nizoli vaziyatlar, shaxsiy pedagogik ta'sirning natija bermasligi, har xil yoshdagi bolalarning tengdoshlari oila muloqati va bolalar jamoasining shakllanishi, kasbiy malakalarini oshirish yo'llari, o'quvchilarning qobiliyatlari, layoqatlari, qiziqishlarini aniqlash va rivojlantirish yo'llari, o'quvchilar bilan kasbga yo'naltirish ishlarini olib borish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Adizova T.M. Psixokorreksiya. – T.2005.
2. Barotov Sh.R. Ta'limda psixologik xizmat. – Buxoro, 2007.
3. Дубровина И.В. Рабочая книга школьного психолога
4. Дубровина И.В. Школьная психологическая служба